

Salieri tépelődési

Nem könnyű feladatra vállalkozott a nagyváradi román színház, amikor a neves angol drámaíró, Peter Shaffer darabjával érkezett Debrecenbe. Mert ha a nyelvi korlátokat segítheti is a szinkrontolmács és színészi játék egyetemes varázsa, az Amadeus valójában igen nehezen megközelíthető és értelmezhető színpadi mű. A benne feszülő konfliktust, Salieri és Mozart tragikus kapcsolatát ugyanis sokat és sokféleképpen magyarázták már a művészet nagyjai. Gondoljunk csak Puskin romantikus hevületű drámai költeményére, mely az emberi szenvedélyeket állította középpontjába, vagy Rimszkij-Korszakov széles sodrású operájára. A zseni és a középszer már-már közhelyszerű összeütközésén és rivalizálásán túl Shaffernek olyan korszerű lélektani kapaszkodót kellett találnia, mely az előző megjelenítésekhez képest kevésbé teatrális, elvontabb és filozofikusabb, tehát eleve nehezebben szcenizálható. Megbontotta úgy az idősíkokat, s tudatregény mániás analízisével pergette vissza az eseményeket az öreg Salieri tépelődése felől. Ehhez a technikát is megtalálta: gyorsan nyit és zár tereket, a tolószékre ültetett főhősé-

vel fölerősíti a lélektani mozzanatokot, a sejtelmesen mozgató statisztaséggel mitikussá mélyíti az eseményeket. Ezzel mintegy huszadik századi témává emelte egyén és tömeg, hatalom és művészet konfliktusait. Az izlésviták felé terelt német és olasz zenei feszültségben pedig a fajiság kérdéseit.

A modernségnek ez a problematikája szerencsésen találkozhatott a román színjátszás megújulási tö-

rekvéseivel. Az a fajta kísérlet ugyanis, mely a hatvanas években indult a bukaresti színházi világban, épp az abszurdra, a formabontóra a legfogékonyabb. Hatásaként is felfogható, hogy a nagyváradiak a magyar provinciánál lényegesen frissebb színházi nyelvet beszélnek. Zökkenőmentesen oldják meg a darabban a nélkülözhetetlen gyors térváltoztatásokat, a nézőteret és a páholyokat is bejásztva emelik ki térből és időből a konkrét cselekményt. A váltakozó fényeffektusok a teljes világitástól a fejtáncig az egyetlen szál gyertyáig a racionalitás és a mitikussá emelt végzettség látványosságát megértését szolgálják. A társulat erejét jelzi, hogy élményszerűen meg tudták tölteni a rendező által kitágított tereket. A bonyolultabb jellemekhez pedig, úgy tűnik, a megfelelő színészeket is megtalálták. A Salierit alakító Ion Mainea a

szenvedő és tépődő ember dinamizmusával játssza végig a darabot, s a műszellemének fölényes racionalizmusával fegyelmezi indulatait. S noha a Mozartot alakító Cristian Sofron alakja mintha túlságosan is az infantilizmus felé lenne elrajzolva (talán épp Milos Forman filmjének hatására), legjobb pillanataiban képes felidézni a zseni miliójéből valamit. Személyüket és cselekedeteiket látványosan fogja közre az olykor misztikusan föltilizált udvari nép és a különböző epizódfigurák.

Ha valamivel vitatkoznánk, az a darab súlyelosztása. Az első felvonást ugyanis túlságosan elnyújtják a drámai monológok, s a darab során talán az epikus és szimbolikus részleteknek is lehetne szerencsésebb arányokat találni. Főleg annak érdekében, hogy minden ponton létrejöhessen a különös és a sorsszerű, a jó és a kegyetlen végül is tragikus harmóniája.

Igen jó, sok szempontból lenyűgöző, sokféle gondolatra inspiráló, maradandó értékű előadást mutatott be Debrecenben a nagyváradi román társulat. Remélhetőleg nem utoljára.

(pozderka)

Faynia Williams și
Richard Crane:

Ne interesează foarte mult teatrul românesc

Pe regizoarea Faynia Williams și pe soțul ei, Robert Crane, dramaturg, i-am cunoscut în sala Teatrului de Stat Oradea, în pauza unei repetiții lungi cu AMADEUS. Sint prietenii Mariei Miu și ai lui Alexandru Darie și au venit special la Oradea, să-l vadă repetind. Ei nu vor putea fi în România la premieră, întrucât se află aici într-o scurtă vacanță. Sint însoțiți de cei doi băieți ai lor. Vor pleca în aceeași zi la Sinaia, apoi se vor întoarce la Londra, fiecare la munca lui...

— **Stimată Doamnă Faynia Williams, sînteți o cunoscută și apreciată regizoare. Am citit despre unele din spectacolele dv. V-aș ruga să ne spuneți cum ați început?**

— Totul a început din anii studenției, cu o mare, devorantă dragoste de teatru. Pe vremea cînd îmi făceam doctoratul la Oxford mi-am alcătuit propria companie teatrală: Teatrul Liber din Oxford.

— **O idee foarte tinerească, recunosc: ideea de libertate chiar din titlatură. Era chiar un teatru liber?**

— Da, era. Era liber cel puțin de judecăți, de poncife, de spiritul mic-burghez, de rutină. Eram săraci, e drept, dar aveam foarte multă încredere în noi, știam să visăm. Ce mai, eram liberi ca păsările cerului! Pentru noi TEATRUL era totul.

— **Dacă tot ce spuneți vă unea, înțeleg că nu v-a fost prea greu să alcătuiți o trupă ideală.**

— Da. La început am jucat, am fost actriță. Am jucat-o de pildă, pe Lulu din „Aniversarea” lui Pinter.

Am făcut apoi asistență de regie la Tadeus Kantor am fost martora debutului a doi viitori importanți dramaturgi englezi: Harold Pinter și Alan Ayckbourn. Am semnat și multe scenografii, decoruri și costume, dar cea mai mare satisfacție am simțit-o cînd am luat parte chiar și la construirea clădirii unui teatru; firește, am fost secondată de un arhitect. A fost extraordinar.

— **Ați lucrat în multe teatre?**

— Aș zice că în destule. Am fost invitată ca regizor-prieten (la dv. această denumire lipsește) la Teatrul Universitar din Bradford, apoi la Lancaster, la Essex. Știți, la noi în Anglia, companiile sint alcătuite din actori profesioniști și amatori. Cum contractele cu asemenea companii sint limitate — mă refer la termen —, mi-am alcătuit propria mea companie, la Brighton. Munca noastră a fost în curînd recunoscută pe plan național. Am fost nominalizată de două ori ca regizor al anului.

Numeroase turnee în străinătate — America, URSS, Polonia, Australia —, ne-au pus în contact cu mișcarea teatrală din lume.

— **În prezent sînteți directoare la Guild of Great Britain, sînteți și vicepreședinte al ITI. Ce fac azi actorii de la Brighton?**

— Cei mai mulți au devenit vedete la Londra și joacă partituri foarte importante.

— **Ce v-a pasionat cel mai mult în munca dv.?**

— Cu certitudine, munca de zi cu zi cu actorul. De aici și dorința mereu vie de a crea companii teatrale.

— **Ce faceți acum? Mă refer la teatru.**

— Acum chiar că nu fac teatru. Am terminat un film despre Ion Caramitru. Îl cunoscusem înainte de revoluție și cînd l-am văzut la tv. întrînd călare pe tanc în televiziune, am tremurat pentru viața lui... Pentru mine el rămîne un simbol al artistului-cetățean.

— **Intenționez să fac un film despre teatrul românesc.**

— **Ce știți despre teatrul din România și cum vi se pare el?**

— Nu știu foarte mult, sau știu destul, dar nu am văzut suficiente spectacole să pot emite judecăți de valoare. Un lucru e cert: aveți actori de înaltă clasă, actori minunați cu care se poate încerca orice.

— **În ce mă privește, am în plan un spectacol „Maestrul și Margareta” de Bulgakov „Athalie” și „Trei fete în albastru” de Petrușevskaia.**

— **Au vreo legătură cu cele TREI SURORI de Cehov?**

— Au. E o încercare de continuare a traiectoriei destinului lor...

— **Vă pasionează filmul?**

— Da, filmul de televiziune măj ales. Am făcut recent un film tv. de 3 minute cu violonistul Vlad Purceanu și pianistul Radu Lupu, film gîndit pentru ajutorarea copiilor orfani din România. Am avut impresia că nu mi-au fost înțelese exact intențiile. Atunci m-am gîndit să-l duc pe Vlad cu vioara lui într-un orfelinat. A cîntat acolo pentru micuții aceia triști și profund nefericiți. Ei îl priveau și îl ascultau fermecați, iar el cînta și pe obraji i se prelingeau lacrimile...

— **Da. N-a mai fost nevoie de cuvinte...**

— **Ce-ați zice, Doamnă Faynia Williams, de o colaborare cu teatrul orădean? Vă întreb nu în calitate de redactor la revista „Țara Crișurilor”, ci în cea de secretar literar al teatrului.**

— Aștept o invitație din partea conducerii dv. artistice și, de ce nu? O întîlnire cu actorii români nu poate decît să mă bucure...

— **Ați ascultat convorbirea noastră, stimate domnule Robert Crane și din cînd în cînd ați intervenit. V-aș ruga să ne spuneți ce impresie v-a făcut România?**

— O, minunată, minunată! Nu sint aici pentru prima oară. Am mai fost și înainte de revoluție. Acum, cînd m-am

întors, cu emoție pentru viața prietenilor mei (în România îți faci cu ușurință prietenii!), am avut senzația că o mină nevăzută a dat ceasul înapoi cu 50 de ani.

România e o țară fascinantă, al cărei mers ne-a speriat pe toți în ultimii ani și care acum învață, nu fără dificultăți, lecțiile democrației. Pentru mine, ca dramaturg, sint foarte importanți oamenii și problemele lor; ele constituie o continuă sursă de inspirație.

— **Uitați-vă, am stat acum, alături de dv. la această repetiție și am încercat un sentiment ciudat: anume că înțeleg perfect ce-a spus Salieri. Am înțeles chiar mai bine decît dacă ar fi vorbit un actor în limba mea maternă.**

— **Să fie din cauză că Salieri a fost italian?**

— Nu, mai degrabă pentru că limba română are o muzicalitate superbă, comunică enorm avel ceva din interiorul actorului, din gîndurile lui cele mai intime. I-am comunicat și domnului Măinea, interpretul lui Salieri, această plăcută impresie.

— **Ce piese vi s-au jucat în Anglia?**

— Între altele MUTINY, la Londra, la West End Musical, THE QUEST, la Edinburgh Festival, BLOODY NEIGHBOURS, la National Theatre din Londra, PHAEDRA la London Latest Play.

— **Ce ați întreprins spre a putea fi jucat și în România? Vă întreb, pentru că Ion Caramitru mi-a vorbit anul trecut de unele din piesele dv.**

— Firește că mi-ar face mare plăcere să fiu jucat și în România. Pentru a mi se traduce piesele am luat legătura cu Doamna Beatrice Staicu, o excelentă traducătoare (semnează și traducerea piesei AMADEUS).

— **Ce piese ați adus cu dv.?**

— Două. Una este inspirată din Dos-
toievski, din FRĂȚII KARAMAZOV, iar cea de a doua din Gogol.

— **Observ că în Anglia, de mulți, mulți ani „se poartă” rușii.**

— Rușii geniali, doamnă. Numai geniali.

— **Haideți să ducem mai departe propunerea avansată Doamnei Faynia, și să vă întrebăm dacă n-ați fi de acord ca piesa pe care o va pune în scenă soția dv. la Oradea, să fie chiar a dv.? (Ridem cu toții).**

— Nu mi se pare deloc o aventură, mi se pare chiar un lucru posibil. Vom reflecta la propunerea dv. și vom rediscuta amănunțit cînd piesele vor fi traduse...

— **Vă mulțumesc mult pentru această plăcută convorbire și vă urez vacanță plăcută și multe succese profesionale.**

Convorbirea a fost realizată de Elisabeta POP, la teatru, la restaurant, în timpul mesei, în mașina care ne-a dus spre Băile Felix, la cofetărie și pe treapta avionului care-i ducea spre București — sept. 1990.

A
M
A
D
E
U
S

1990

AMADEUS

Impresii de spectator

Piesa lui Peter Shaffer readuce pe scenă conflictul de bază al artei și al istoriei. Înceleștarea geniului lui Mozart cu diletantismul lui Salieri întru-chipează eterna luptă dintre adevăratul talent și mediocritate. Piesa se bazează pe mitul modern dintre geniul îngeresc și parvenitismul diabolic. Scriitorul face un gest grotesc: duelul dintre cei doi nu este urmat din punctul de vedere al eroului principal, publicul îl urmărește așa cum apare el, în oglinda distorsionată a sufletului lui Salieri. Satana urmărea cu atâta invidie crearea lumii de către Dumnezeu cu câtă ură privește Salieri zborul de cometă al acestui copil minune al muzicii, care este Mozart.

„Amadeus” este o operă de frunte a teatrului european modern. Scena orădeană și regia lui Alexandru Darie i-au conferit din nou aceeași înaltă calitate. Fiecare gest și mișcare, fiecare lumină și sunet muzical își are

propriul farmec și valoare simbolică. Imagini expresioniste dialoghează cu altele surrealiste în teatrul poetic al lui Alexandru Darie. Jocul actorilor este dinamic, vioi și ironic, realizat într-un stil unitar. Culorile spectacolului se aranjează în jurul lui Ion Măinea, care în același timp, ajunge la punctul culminant al carierei sale actricești prin interpretarea rolului Salieri. Cristian Șofron (Amadeus), Oana Mereuță debutind în rolul Constantzei Weber, Ileana Iurciuc și toți ceilalți interpreți colaborează cu succes la realizarea acestui spectacol atât de bine încheșat.

Bogăția scenelor, muzica lui Mozart, care se întrepătrunde în mod organic cu spectacolul în regia muzicală a lui Hausmann György, fac o puternică impresie asupra publicului încredându-i atenția la maximum. „Amadeus” este poate cel mai frumos și mai încărcat de cultură spectacol pe care l-am văzut vreodată în Teatrul din Oradea.

Szabó József

(regizor la Teatrul din Veszprém —
Ungaria)

(În românește de Pálffy Zoltán)

Ecouri la Turneul secției române a Teatrului de Stat

ORADEA în UNGARIA.

La invitația Ministerului Culturii din Ungaria, secția română a Teatrului din orașul nostru a efectuat un regit turneu în orașele Budapesta și Miskolc, cu spectacolul AMADEUS (între 14-18 mai)

Primele ecouri legate de turneu au apărut în revista Ring Nr. 17 1991. Iată câteva spicuiți:

"Secția română a Teatrului de Stat din Oradea a raportat un răsunător succes pe scena teatrului THALIA din Budapesta, cu spectacolul AMADEUS."

Dună ce face o trecere în revistă a marilor spectacole cu celebra piesă a lui Peter Shaffer, autorul articolului continuă :

"Rolul lui Salieri este interpretat de un actor excelent. Salieri, acest om diabolic, o mediocritate în muzică, dar atât de talentat în a țese intrigi viclene, își cucă înțelegerea cu Dumnezeu, potrivit căreia, spre a dobândi succes ar trebui să trăiască viața unui bun creștin și încercările lui aserbe de a-i face imposibilă viața tânărului compozitor Mozart, genialului Mozart, venit și el la curtea vieneză.

Avînd la îndemînă o paletă bogată și nuanțată a unui talent aproape desăvîrsit pentru ~~xxxxxxxxxxxx~~ a-l crea pe Salieri, actorul reușește să prezinte un personaj gelos pînă în adîncul sufletului pe geniul lui Mozart, a cărui distrugere o sprijină prin toate mijloacele. În final mîrgavul său scop este atins : uneltirile sale îl împing la moarte pe genialul compozitor, cel mai talentat muzician al epocii.

A doua zi după spectacol am aflat, sere imensa noastră surpriză că Dora Fărte, interpretul lui Mozart, a preluat rolul în numai zece zile. Tânărul actor a etalat un joc impecabil, contopindu-se într-un mod remarcabil cu personajul Mozart; el ne-a redat impecabil demnitatea umană, slăbiciunile și genialitatea lui Mozart. Am aplaudat de asemenea

prezența coalescență a actriței Oana Mereuță, interpreta Constantzei Weber, soția lui Mozart. Frumusețea ei tulburătoare și, mai mult decât atât, măiestria ei profesională, au contribuit la conturarea personalității contradictorii a personajului Constantzei.

Au jucat admirabil toți interpreții acestui spectacol atât de frumos : Nicolae Toma, Simona Constantinescu, Ion Abrudan, Marcel Popa, Petre Pansit, Dorin Presecan, Ileana Turciuc, Mariana Vesile, Ion Ruscuț, Ioan Moldovan.

Regia spectacolului este semnată de un foarte talentat regizor tânăr: Alexandru Dărie. Decorurile și costumele au fost realizate de soția lui, pictorița scenografa Maria Miu."

.....

Au răspuns citorve întrebări Mircea Brașu, directorul teatrului și actorii Ion Mălina și Doru Fărte. Ei au vorbit despre prietenia și buna înțelegere a artiștilor români și maghiari de la teatrul erădean, de continua dorință de cunoaștere reciprocă a stilurilor de joc, de colaborarea permanentă a unora cu alții. Li uneste dragostea de artă, dorința de a juca, de a comunica semenilor marile secrete ale artei interpretative.

Fergeteges sikert aratott a Nagyváradi Állami Színház Román Tagozatának Társulata Peter Shaffer Amadeus című művének előadásával május 15-én a Thália Színházban. Az Amadeus 1979. november 2-án indult világhódító útjára, ugyanis akkor mutatta be a világon először a londoni Nemzeti Színház. A darabot azóta egész Európa látta, bemutatták Ausztráliában, és New Yorkban most is játsszák. Nálunk a Vígszínház mutatta be parádés szereposztásban, szintén nagy sikerrel.

Ion Málnea és Oana Mereuță

Siker a Tháliában

Nagyváradi román színészek vendégjátéka

Telt ház előtt kezdődik az előadás. A váradi román színészek először lépnek fel a magyar fővárosban, de semmilyen feszültséget nem érezni bennük. A nézőközönség fele nem használ fejhallgatót, ők hazai románok, eljöttek Gyuláról, Szegedről és innen Budapestről, mert az utóbbi években igazán ritkán volt szerencsésük, hogy itthon anyanyelvükön élvezzenek egy-egy színpadi előadást.

Kiváló színész játssza a Wolfgang Amadeus Mozart életére törő, kíméletlenül gonosz, intrikus, középszerű udvari zeneszerző, Antonio Salieri szerepét, *Jon Mainea*. A dráma ott kezdődik, amikor Salieri megtagadja Istennel kötött egyezségét, ami szerint cserében a világhírnévért keresztényhez méltó életet él. Ettől kezdve válogatottan ravasz eszközökkel teszi lehetővé a Bécsbe érkezett zeneszerző zseni életét. Mainea tehetségének gazdag tárházával, magabiztosan, szinte a lehető legszélesebb skálán mutatja be a Mozart zsenialitására mélyen irigy Salierit, aki célja elérésében nem ismer lehetetlent: hol a jóakaró, hol a barát szerepében közeledik hozzá, hogy azután ármanykodjon, intrikáljon. S végül eléri a célját: halálba kergeti a kor legnagyobb zeneszerzőjét.

Amadeus gyengéi és zsenialitása

Az előadást követő napon tudtuk meg nagy meglepetésünkre, hogy a Mozartot megjelenítő *Doru Farte* csak tíz nappal korábban vette át a szerepet. A harmincéves fiatalember nagyszerű játékot nyújt. Iste-

ni módon azonosul Amadeus alakjával, irigylésre méltóan adja vissza annak emberi méltóságát, gyengéit és alkotó zsenialitását. Szintén nagyszerű játékkal nyűgözi le a közönséget *Oana Mereuța*, Mozart feleségének szerepében, mert nemcsak megrendítő szépségével, hanem elsősorban mesterségbeli tudásával hozza elénk Constanze Weber ellentmondásos alakját. Remekeltek a darab többi szereplői, *Nicolae Toma*, *Simona Constantinescu* (a két pletykaterjesztő), *Jon Abrudan* (II. József), *Marcel Popa* (Johann Killian von Strack gróf), *Petre Panait* (Franz Orsini-Rosenberg gróf), *Dorin Presecan* (Gottfried von Swieten gróf), *Ileana Iurciu* (Caterina Cavalieri, Salieri tanítványa), *Mariana Vasile* (Teresa, Salieri felesége), *Ioan Moldovan* (Salieri szakácsa), *Ion Ruscut* (Salieri inasa).

A darabot egy tehetséges fiatal rendező vitte színpadra, *Alexandru Darie*, a díszleteket felesége, *Maria Mi* tervezte. Az alkotópáros tevékenységéről így ír *Dimitru Chirila* színikritikus, a *Familia* című nagyváradi kulturális hetilapban:

„A géniusz viszontagságait egy tragikus sors rajzába foglalva bele, az *Alexandru Darie* rendezte előadás az igazi érték és a középszerűség éles hangú problémáját adja, anélkül azonban, hogy e harc ábrázolása sémák vagy absztrakciók szintjén rekedne meg. A fiatal rendező tehetségét nyilvánvalóan bizonyítja az előadás élettélisége, az, hogy egyenlő mértékben folyomódik a szív s az ész érveire. *Maria Mi* díszletei – s nemkülönben a jelmezek is – egy kiváló alkotó munkái, akinek pregnáns egyénisége

sokban hozzájárul a produkció sikeréhez.”

Az előadás után alkalmunk volt beszélgetni *Mircea Bradu* drámaíróval, a színház igazgatójával, és a darab két főszereplőjével, *Jon Maineával* és *Doru Fartevall*.

Uram, Önnek igaza van!

– Igazgató úr, ön tizenöt éve igazgatja a nagyváradi színház tevékenységét. Korábban, mint a *Familia munkatársa is írt színpadi műveket és azóta is. Kérem, sorolja fel azokat a darabokat, melyek a legnagyobb sikert aratták!*

– 1970-ben mutatták be a *Fehér éjszaka*, 71-ben a *Dracula* – az *Örök angyal* című darabjaimat – nagy közönségsikerrel. A *Határozat* című darabommal 1985-ben elnyertem a Romániai Írók Szövetségének díját, az *Élőközött falut* meg is filmesítették. Az utóbbi években elkezdtem ifjúsági és gyermekdarabokat írni. Amikor *egy gyerek nevet* című darabom hétszáz előadást élt meg és most is játsszák, ugyancsak sikeresen *A gép, amely mindent tud* című darabomat.

– A nagyváradi színháznak már-már hagyományos jó kapcsolatai voltak a *Debreceni Csokonai Színházzal*...

– Igen. Voltak évek, amikor minden esztendőben kölcsönös vendégszereplésekre is sor került, de a diktátúra utolsó éveiben már nem engedték bennünket együttműködni. A forradalom után felújítottuk kapcsolatainkat, és azóta már vendégszereplünk ott. Amikor Debrecenben léptünk fel, egy magyar

újságíró barátom megkérdezte, mi a véleményem a román-magyar kapcsolatok alakulásáról. Már akkor elmondtam, meggyőződésem, hogy ezek rövid időn belül fejlődésnek indulnak. Az este felkeresett a magyar újságíró és ezt mondta: – Uram, Önnek igaza van! Kell ennél nagyobb öröm? Csak az utóbbi egy évben ötvennyolc színházi előadás volt Nagyváradon magyarországi színházi együttesek fellépésével. Április 22-28 között Nagyvárad adott otthont a Kisszínházak VIII. Nemzetközi Fesztiváljának. Egy debreceni színház bemutatta *Gönc Árpád Magyar Média* című darabját, amely elnyerte a *Városháza díját*. Természetesen nemcsak színházunk román tagozata lép fel Magyarországon, hanem ugyanúgy a magyar is, szintén nagy sikerrel. Holnap Miskolcra utazunk, ott is bemutatjuk az *Amadeust*, remélem, ugyanilyen sikeresen, mint a magyar fővárosban.

A két ország viszonyáról még annyit, hogy mind a román, mind a magyar nép óhaja az, hogy békében, barátságban éljenek együtt és egymás mellett és ez a meghatározó. Ez többet jelent, mint bármely magas szintű, formális paktum és a jövőben elsősorban ebből a talajból kell táplálkoznunk.

Egy pohár bor mellett

– *Milyen a Nagyváradi Állami Színház román és magyar tagozata közötti kapcsolat a mindennapokban?*

– Csak a legjobbakat mondhatom – válaszol Jon Mainea – Együtt élünk, együtt örülünk, nevetünk. Az utóbbi időben minden okunk megvan erre, hiszen színházunk ismét prosperál. Egyébként a magyar és a román rendezők mind a két tagozatban tevékenykednek, ugyanez vonatkozik a díszlettervezőkre és másokra is. Arra is van példa, hogy magyar színész román darabban „vendégszerepel.” Sikeres bemutatóinkat együtt ünnepelek, egy-egy pohár bor mellett...

– *És tanulnak is egymástól?*

– Nem is lehetne másként, pedig a román színjátszás stílusa eltér a magyar színházakétól – mondja Doru Farte. – Ennek ellenére nem mondhatom, hogy egyik jobb, mint a másik. Tehát ilyen előnyökkel is rendelkezünk abból kifolyólag, hogy színházunknak két tagozata van. Ez kitűnő lehetőség arra, hogy kölcsönösen megismerjük egymás értékeit, hiszen egy házban élünk és gyakoroljuk hivatásunkat.

– Az is nagyszerű – folytatja Jon Mainea –, hogy végre itt, Budapesten és más magyar városokban is bemutatathatjuk darabjainkat, értékeinket. Az este nagyon meghatódottam attól a szeretettől, ami felénk sugárzott a nézőközönségből.

AMADEUS MAGYARORSZÁGON

A nagyváradai Állami Színház román társulata május 14. és 18-a között Magyarországon vendégszerepelt. A társulat a Művelődési Minisztérium meghívásának tett eleget, amikor a budapesti Thália, illetve a miskolci Nemzeti Színházban bemutatta Peter Schaffer Amadeus című darabját. A nagysikerű előadás címszerepében Doru Firte mutatkozott be a magyar közönségnek, mivel Cristian Sofron külföldön tartózkodott. Venticello II. szerepét, amit eredetileg Doru Firte játszott, Simona Constantinescu alakította. Ezzel együtt mindkét városban a társulatot szünni nem akaró tapssal jutalmazta a közönség. A budapesti bemutatón jelen voltak Simion Pop úr, Románia magyarországi nagykövete, a magyar Művelődési Minisztérium vezető személyiségei, valamint a magyarországi színházak jeles képviselői.

(-si-)

Bikari kaplo, 28 mai 1991

Zsöllye

MAESTRO

A nyíregyházi színház vendégjátékának végén egy magas, kissé kopaszodó, hosszú hajú ósz férfi lépett oda az egyik magyarországi főszeplőhöz. A férfi külső megjelenésére is a művészt tükrözte, de nem a mesterkélte, hanem a természetest, a lényéből fakadó igazit. A kollegialitás, a hozzáértés, tájékozottság, tisztelt és emberség hangján gratulált a magyar színésznek. Úgy, ahogy ebben a szakmában kevesen szoktak. Úgy, hogy szavai nyomán könny csillogott a másik férfi szemében. A ritka bensőséges pillanatok egyike volt az a kézszerítés, a hang, amin a román színész magyar kollégáját „Maestro”-nak nevezte.

Igy láttam Ion Máineat, az embert, először.

A helyszín változik. A nagyváradi román tagozat Peter Shaffer **Ama-deus** című világhírű sikerdarábját játssza a budapesti Thalia Színházban. A művet közel tíz esztendeje láthattuk a Vigaszínházban Tordy Géza (Salieri) és Gálfi László (Mo-

zart) főszereplésével. Milos Forman filmje világhírű. A román előadásnak is nagy híre van, Salzburgban szintén sikerrel mutatták be. Tudjuk, a darab nem klasszikus, de nagy művészeknek páratlan lehetőséget kínál. Azt is tudjuk, hogy a fő-főszerelő nem a címbeli Mozart, hanem Salieri, „a közepszerűség védőszentje”.

Ezt a szerepet Ion Máinea alakítja. A közepszerű ember mesterkélte. A közepes művész ripacsodik az életben is. És Máinea mesterkélte és ripacsodik. Am Salieri önmagához őszinte: „Engemet egy pár fülnék alkotott a Teremtő, semmi másnak. Én csak a muzsika hallgatásából tudom, hogy létezik az Isten. Imádkozni csak zene írásával tudtam... Könyvemet mindenütt az általános emberi jogokért folyt a küzdelem. Én csak bizonyos kottafejekért sóvárogtam. Az emberség szabadságát akarom. Magamnak én csak a szolgáltatást kerestem. Hogy birtokoljon-vezé-

reljen-nyűjön egy Abszolút Zene. Ez főlem megtagadtatott...” (Vajda Miklós fordítása). És Máinea őszinte, de csak, ha egyedül van a színen. Mert Salieri szinte imádvá gyűlöli azt a neveletlen fickót, akin keresztül a Teremtő szólal meg, s ami neki sosem adatik meg. Mézesmázos és atyai. Részvevő és ördögi. Élesen vált arca, hangja, mozdulatai. És olyan finoman kegyetlen, hogy a közönségnek is oda kell figyelnie: Most őszinte? Most alakít? Ember. Máinea nem alakít, Salierit éli.

Ion Máinea interpretál. Egy olyan helyzetben, amely a fentiek az el-lenkezője. Három órán keresztül, és egyetlen másodpercre sem esik ki a szerepből. Három órán keresztül ő Salieri. A féltékeny, a keserű, a ripacs, Mephisto. Leírni, de megszámolni sem lehet, hányféle arca van, mennyi rezdülése, mekkora skálán mozog.

Igy láttam Ion Máineat, a művészt, először.

Nem tudom, valójában milyen ember volt Mozart, s milyen Salieri.

De az biztos, Ion Máinea alakításán keresztül a Teremtő szólalt meg.

DARVAY NAGY ADRIENNE

II 1991 - 21 mai -

„AMADEUS” ÎN UNGARIA

(interviu cu domnul MIRCEA BRADU, directorul Teatrului de stat, Oradea)

— Recent v-ați întors dintr-un scurt turneu făcut în Ungaria.

— Exact. Actorii secției române au fost între 15—18 mai găsești teatrelor din Budapesta și Miskolc. Important e că aceste legături se înscriu pe linia tradițiilor culturale dintre teatrele celor două țări, pe ideea unei circulații de valori absolut obligatorie la nivelul celor două popoare, a celor două culturi, pentru că asta este în ultima instanță. Totodată, e revelator faptul că, de la revoluție încoace, au avut loc la Oradea în jur de 60 de reprezentații ale trupelor de teatru din Ungaria. Noi (cele două secții) am fost ce-i drept, mult mai rar la ei.

— Cum v-ați decis pentru „Amadeus”?

— Anul trecut am făcut un turneu cu „Amadeus” la Debrecen. Succesul a fost extraordinar. Ropotul aplauzelor nu mai conținea la sfârșitul spectacolului. Știți ce înseamnă asta pentru un artist? Cu același prilej am avut bucuria de a o întâlni pe doamna TEMPLANSZKY KATALIN, din partea Ministerului Culturii. Văzuse spectacolul „Amadeus” în diverse interpretări. Dar, cum avea s-o mărturisescă la sfârșitul spectacolului, cea mai mare satisfacție j-a produs-o trupa orădeană, drept care, ne-a invitat la Budapesta și Miskolc cu... „Amadeus”. Primirea a fost amicală, colegială, deși trebuie să spun că nici teatrele de la ei nu sînt chiar așa de bogate în momentul de față.

— Cu puțin timp înaintea turneului ați avut și „surprize”. Cu toate acestea...

— Da, în perioada în care trupa urma să efectueze turneul în Ungaria, actorul CRISTIAN ȘOFRON de la Teatrul Noctara, interpretul rolului Amadeus, a primit o invitație în Canada. Mult timp de gândire nu aveam la dispoziție. Alții în locul nostru poate că ar fi renunțat! Noi însă ne-am unit eforturile. Nu puteam refuza turneul. Era o chestiune de prestigiu. Cunoșcînd forța colectivului, am riscat! Actorii DORU FARTE și SIMONA CONSTANTINESCU

au preluat, într-un timp record, de numai 10 zile, 2 roluri deosebite, 2 roluri grele. E vorba de Amadeus și, respectiv Venticelli. Au urmat zile de muncă intensă.

— Și... clipa decisivă! Turneul!

— Primul spectacol la teatrul „Thalia” din Budapesta.

— Ați avut emoții?

— Sigur, aveam emoții pentru că era ca la o premieră.

Emoționant! Nimeni, dar absolut nimeni dintre ei nu credea într-un asemenea succes. Spectacolul — spunea oficialitățile — a constituit un extraordinar eveniment. D-nul MIKLÓS ROHALY, directorul „Thaliei” a adresat felicitări echipei orădene, iar directorul general al Teatrelor din Ungaria, d-nul SZABÓ ISTVAN a remarcat clasa europeană a spectacolului, puțerea

Publicul, nu numai budapestan, era foarte numeros. Și, poate e bine să știți, cu ceva timp înainte, la Budapesta” a rulat filmul lui Forman: „Amadeus”. Deci... publicul putea să refuze spectacolul nostru... Îmi era frică mai ales de critică, care putea fi și răutăcioasă la un moment dat! Aveam emoții și pentru cele două personaje: Amadeus și Venticelli, care s-au comportat extraordinar. Zic eu că am izbutit. Am repetat succesul de la Debrecen. A meritat să riscăm!

— La Miskolc?

— Am participat la Festivalul de primăvară. La sfârșitul spectacolului aceleași aplauze prelunge de la un public extrem de sensibil și priceput.

— Ce v-a impresionat în acest turneu?

— În sala teatrului „Thalia” au fost câteva zeci de orădeni, stabiliți deja în Ungaria, care, pur și simplu, își împleteau aplauzele cu lacrimi.

de echipă a colectivului și faptul că mișcarea teatrală din România rămîne în continuare dintre cele mai interesante din lume.

De asemenea, ambasadorul României la Budapesta, d-nul SIMION POP, în discursul rostit a apreciat prin cuvinte calde, pline de lirism și poezie, calitatea spectacolului, accentuînd necesitatea largirii schimburilor culturale dintre cele două țări.

— Ce aveți în lucru?

— La cele două secții pregătim spectacole cu regizori și scenografi din Ungaria și Franța. Asta nu pentru că noi nu am avea specialiști, ci pentru că noi am inițiat la nivel de teatre aceste schimburi, care sperăm să fie bine primite de public.

— Vă mulțumesc pentru interviu și vă doresc mult succes!

A consemnat:
LILIANA DERER

Teatrul azi - 20.11.1991

UN SUCCES PENTRU «AMADEUS»

Este o experiență interesantă pentru un critic să participe (sau, dacă vrei, să asiste) la turneul în străinătate al unui spectacol românesc, lucru pe care l-am descoperit însoțind în Ungaria, la mijlocul lunii mai, trupa Teatrului din Oradea. Dar să lăsăm pentru final concluziile și să începem cu începutul.

Deci, cum a fost... În ceea ce mă privește, la început a fost o întrebare din partea Ministerului Culturii: sînteți de acord să însoțiți în Ungaria turneul cu **Amadeus** al Teatrului din Oradea? Un răspuns afirmativ (cunoșteam spectacolul și eram onorată să-i fiu martor în duelul cu publicul), apoi multă vreme nu a mai fost nimic. Am aflat după o vreme, mai mult întâmplător, că interpretul lui Amadeus, Cristian Șofron, nu va putea pleca la Budapesta pentru că exact în aceeași perioadă se va afla, cu un alt turneu, în Canada. Concurență serioasă, de ce să nu recunoaștem! Când eram mai convinsă că deplasarea sau s-a amînat sau s-a anulat, am aflat (cam tot din întâmplare) că vom pleca peste două zile (să mai precizez că era vorba tocmai de o simbătă și o duminică, zile în care întreaga Românie cade în odihnă ca în catalepsie, drept care n-ai de unde cumpăra o pastă de dinți ori un săpun, ca să nu mai vorbim de rezolvarea unor fleacuri cum ar fi pașaport, bilete de drum etc.). Cum, însă, e bine știut că doar rapiditatea noastră ne poate egala lentoarea, totul s-a rezolvat într-un ritm impresionant și... și abia la Oradea am aflat surpriza cea importantă: pe Șofron nu-l părăsise cîtuși de puțin dorul de Canada, așa încît rolul principal al piesei avea să fie jucat de Doru Fărte. Repetase doar o săptămînă, fără regizorul spectacolului, Alexandru Darie, aflat tocmai atunci în străinătate (Anglia, parcă), o săptămînă, deci, timp insuficient și pentru a învăța replicile personajului, dar pentru a-i învăța sufletul, gîndurile, trăirile!

Așadar, emoții mari, emoții cu care un critic — sincer vorbind — nu prea e învățat. În mod obișnuit, la un spectacol, pe critic îl privește doar ce se vede pe scenă, nu și ce s-a petrecut pînă cu o clipă înainte, în culise. Așa cum, în mod obișnuit, el nu face caz dacă scena e mai puțin adîncă decît ar trebui (și la Teatrul «Tha-

lia» din Budapesta era mai puțin adîncă, și la **Amadeus** era important acest lucru, din cauza decorului). Nu se sinchisește, de obicei, nici că sufleza pleacă după țigări cînd ar trebui să se afle pe baricadele repetiției de text ce precede cu doar cîteva ore reprezentăția, nici că atunci cînd ajunge, totuși, are țigările dar nu și textul pe care ar trebui să-l urmărească. Și așa mai departe.

Nu prea departe, totuși, pentru că s-a făcut ora 7 seara, a bătut gongul și cortina s-a ridicat acoperind tot ce era altceva decît **Amadeus** față cu publicul său budapestan. O demarare destul de anevoioasă (observabilă poate doar de către noi, cei ce cunoșteam spectacolul), marcată de traluc pe care toți interpreții îl preluaseră de la Fărte, al cărui debut în rol se producea acum și aici. Am spus «îl preluaseră» și nu «îl împărțășeau» pentru că, oricît ar părea de ciudat, singurul ce nu părea nicidecum stăpînit de trac era tocmai Doru Fărte. Și am observat, la acea reprezentație, un lucru care nu o dată se întîmplă dar care este de fiecare dată tulburător: puternicul fluid de emoție ce-i unește în scenă pe actori, o solidaritate artistică ce ține parcă de instinct, de dăruirea pe care se clădește, întotdeauna, un moment de teatru. Mi se părea, urmîrind cele dinții scene, că prima grijă a actorilor era nu să strălucească ei, fiecare, ci să împingă în față **spectacolul**, luînd asupra-le povara de trac, de tensiune nervoasă a celui de alături, pentru ca mersul **spectacolului** să nu fie nicidecum împiedicat, pentru ca forța lui de a transmite gînduri, sentimente, pentru ca menirea lui de a răspîndi frumusețe să nu fie știrbite. Și **spectacolul** a crescut, cu fiecare scenă, și-a intrat cu autoritate în matcă, a convins publicul, îndrăznesc chiar a spune că l-a stăpînit, astfel încît aplauzele nu conțineau iar comentariile erau mai mult decît elogioase. Am auzit chiar — și nu rezist ispitei de a le cita — fraze de tipul: «sper că au văzut și ai noștri ce înseamnă utilizarea inspirată a luminii» sau «asta înseamnă teatru, asta înseamnă regie». Cuvinte care chiar pe un neînsemnat «chibiș» — cum era, în acea împrejurare, criticul — nu-l puteau lăsa indiferent.

Spectacolul următor, de la Miskolc, a

început, și el, marcat de o îngrijorare: sala era doar pe jumătate plină, punct de pornire nu prea încurajator pentru actori. Am văzut însă, curînd, că dacă publicul nu era numeros, era în schimb competent. Nu generos ci competent, astfel încît aplauzele cu care au întrerupt (minunate întreruperi) adesea spectacolul erau un semn al exigenței artistice, al priceperii, nu al amabilității ospitaliere. Cei ce veniseră la spectacol în pofida unei ploieri reci, interminabile, mohorîte, care bombănea acru pe acoperișuri și trotuare de cîteva zile, cei ce veniseră deși vinerea nu e zi bună pentru teatru (cum ni s-a explicat), știau de ce au venit, ce așteaptă, ce văd. E limpede, ei nu «se întimplaseră» în sală, ei erau spectatori. Cu căști, cei mai mulți dintre ei, în care ascultau traducerea (turul de forță de a asigura traducerea simultană urmîrind ritmurile, niciodată aceleași, ale spectacolului, respirația lui, care e mereu alta, a aparținut actriței Kiss Ildikó, de la secția maghiară a teatrului orădean).

Am urmărit cu atenție — și la Budapesta, și la Miskolc — prezența căștilor iar faptul că erau numeroase m-a bucurat, asta însemna că în sală mai mulți erau cei veniți din motive de ordin artistic, nu (sau nu în primul rînd) sentimental. Iar dacă pe suporteri spectacolul nu trebuia să-i dezamăgească, să-i întristeze, cu spectatori înfruntarea era mai strînsă, pe ei trebuia să-i cucerească. Și au fost cuceriți, după cum au dovedit-o aplauzele, florile, comentariile, vizitele la cabină dar și articolele apărute, imediat după reprezentație, în presă. Meritul revine maestrului Ion Măinea, artist de aleasă stirpe, lui Doru Fărte și Oanei Mereuță, Simonei Constantinescu (intrată în rol tot de azi pe mîine) și lui Nicolae Toma, lui Ion Abrudan, Marcel Popa, Petre Panait, Dorin Prescan, Ileana Iurciu, Mariana Vasile, Ioan Moldovan, Ion Ruscuț, tuturor celorlalți interpreți. Meritul revine, însă, și celor din culise — sunetiști, mașiniști, garderobiere, ba poate și șoferilor celor două autobuze care s-au rătăcit cu consecvență prin Budapesta, dar s-au și dez-rătăcit cu bărbăție. Toți la un loc, într-un fel sau în altul, au contribuit pentru ca turneul în Ungaria să fie ceea ce a fost: un succes.

CRISTINA DUMITRESCU

TEATRUL ROMÂNESC PE SCENA LUMII

PROGRAMUL MANIFESTĂRILOR MOZART

Luni, 2 decembrie, ora 19, la Catedrala Romano Catolică
Oradea

CONCERT VOCAL SIMFONIC

cu colaborarea corului Filarmonicii din Timișoara

dirijor: Remus Georgescu

dirijorul corului: Diodor Nicoară

solişti: Ramona Eremia, Ana Rusu, Șerban Băcilă,
Gheorghe Roșu

program: W.A Mozart - RECIEVIEMUL în re minor

MARTI, 3 decembrie, ora 18, sala Teatrului de stat
în reluare, după o lungă absență de pe scena orădeană,
evenimentul teatral:

AMADEUS de Peter Shaffer

regia: Alexandru Darie

scenografia: Maria Mișu

distribuția: Ion Măinea, Doru Fărte, Oana Mereuță,
Nicolae Toma, Simona Constantinescu, Ion Abrudan,
Marcel Popa, Petre Panait, Dorin Presecan, Ileana Iurciuc,
Ioan Moldovan, Mariana Vasile, Ion Ruscuc

Mozart și Salieri în versiunea scenică orădeană

Vest Express - W. 10/1991

VEST

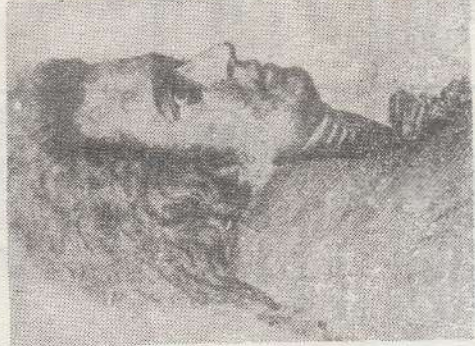
• INFORMAȚII CULTURALE • CRONICI • SPECTACOLE • INFORMAȚII CULTURALE

FĂRĂ MOZART

Trăim un secol urgisit și unul dintre motivele pentru care e așa este că nu-l avem pe Mozart. Dacă ar fi Mozart ne-am ști bucura de viață având în același timp conștiința înțeleaptă și religioasă a morții. Dar cum să le avem pe toate acestea când majoritatea dintre noi nici măcar nu știm să-l ascultăm pe Mozart? Nu mai știm sau nu mai avem timp?

Astfel încât un act cultural de anvergură cu ocazia comemorării a 200 de ani de la moartea lui Mozart cum este cel organizat de Filarmonica orădeană în colaborare cu Teatrul de Stat, având drept sponsor firma Rowex Internațional SRL este mai mult decât necesar. Este esențial, pentru a ne ajuta să ne păstrăm echilibrul în aceste vremi dominate de irațional. Și, poate, să reușim să-i pătrundem, pe lângă lumea acordurilor sale, profunzimea cuvintelor: "e o artă foarte mare, să vorbești bine și frumos. Alta însă, nu mai puțin mare, este să încetezi la timpul potrivit" (din scrisoarea lui Mozart către Gottfried de Jacquin, 1787).

H.A.I.C.

LITERAR - ARTISTIC

TURNUL TEATRULUI ORĂDEAN LA DEBREȚIN

„AMADEUS” — un spectacol de anvergură europeană

O primire mai mult decât călduroasă din partea colegilor întru teatru, dar și din partea numerosului public care a umplut stalurile și lojele frumosului teatru „Csokonay”. Piesa lui Peter Shaffer era cunoscută deja publicului maghiar, întrucât a rulat în Ungaria un film după ea și, de altfel, a fost jucată de mai multe teatre din Ungaria. Așa că, neîndoios, „cheia succesului” era condiționată de montarea spectacolului — regia **Alexandru Dărie**, scenografia **Maria Miu**, de evoluția actorilor **Ion Măineca**, **Cristian Șofron**, **Oana Mercuță**, **Nicolae Toma**, **Doru Fărte**, **Marcel Popa**, **Petre Panait**, **Dorin Preșecan**, **Ileana Iurciuc**, **Mariana Vasile**, **Ioan Moldovan**, **Ion Ruscuc** și alții. Or tocmai acesta a fost punctul forte al spectacolului prezentat în fața publicului aproape în exclusivitate maghiar, care a urmărit textul prin căști în limba maghiară, grație efortului deosebit al actriței orădene **V. Török Ildiko**. S-a aplaudat la „scenă deschisă”, dar mai ales la final. Aplauzele n-au conținut timp de peste 17 minute, ele confirmând acest strălucit succes.

După spectacol, ne-am adresat câtorva persoane avizate, cerându-le părerea asupra acestui spectacol.

DI. Szeregi Laszlo, directorul Teatrului „Csokonay”: „Sînt director doar de un an și jumătate, așa că n-am mai avut contact cu teatrul orădean. Dar această primă întîlnire a fost pentru mine un prilej de mare satisfacție estetică. Am văzut un spectacol foarte frumos, cu o piesă foarte frumoasă. Montarea este de anvergură europeană. Știu că între teatrele noastre există o legătură tradițională, iar acest extraordinar spectacol este un gir pentru perpetuarea schimburilor noastre artis-

tice. De altfel, publicul nostru a fost de-a dreptul eucerit de evoluția întregului ansamblu, dar și al protagoniștilor”.

La spectacol a participat și d-na **Teplanski Katalin**, reprezentantă a departamentului teatre, din Ministerul Culturii de la Budapesta, care ne-a declarat: „Este greu să vorbești despre acest frumos spectacol. Este o realizare scenică de un nivel foarte înalt, cu care rareori ai ocazia să te întîlnești. Țin să aduc calde mulțumiri valorosului colectiv teatral orădean care ne-a oferit clipe de reală desfătare sufletească și estetică. Consider că mi s-ar face o mare favoare dacă trupa orădeană, s-ar fi prezentat cu „Amadeus” și la Budapesta. Vă rog să luați aceasta drept o invitație fermă. Vă așteptăm cu mult interes în capitala Ungariei”.

Colega doamnei **Telanski**, d-na **I. Kristina**, tot din departamentul respectiv, a mai adăugat: „Am mai văzut această piesă la Varșovia, realizată sub direcția celebrului regizor **Roman Polanski**. Fără falsă amabilitate, pot susține cu mina pe inimă că spectacolul oferit de colectivul orădean este superior”.

Reflectoarele s-au stins. Publicul a părăsit sala satisfăcut, iar gazdele ne-au invitat, chiar acolo pe podiumul scenei, la un pahar de șampanie, prilej de închegare a unor prietenii trainice, de aprecieri obiective, de afirmarea intenției ca legăturile dintre cele două colective să fie perpetuate.

După două zile, a fost prezentat și spectacolul secției maghiare a teatrului orădean, cu muzicalul „Rock pas-sio”, care, de asemenea, s-a bucurat de un succes deosebit.

Dimitrie BALAN